

Tijdschrift

2026|1

ZEELAND

Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen

sedert
1769

Dossier:

Kunst is voor Zeeland kostbaar wisselgeld

En verder:

Tropenarts Dirk Metselaar bestreed malaria met DDT

Botsende belangen op de dijk van Westkappel

De naam van Johan Huizinga opent deuren, wereldwijd

Losse nummers € 7,95

KZGW

Wij laten Zeeland schitteren

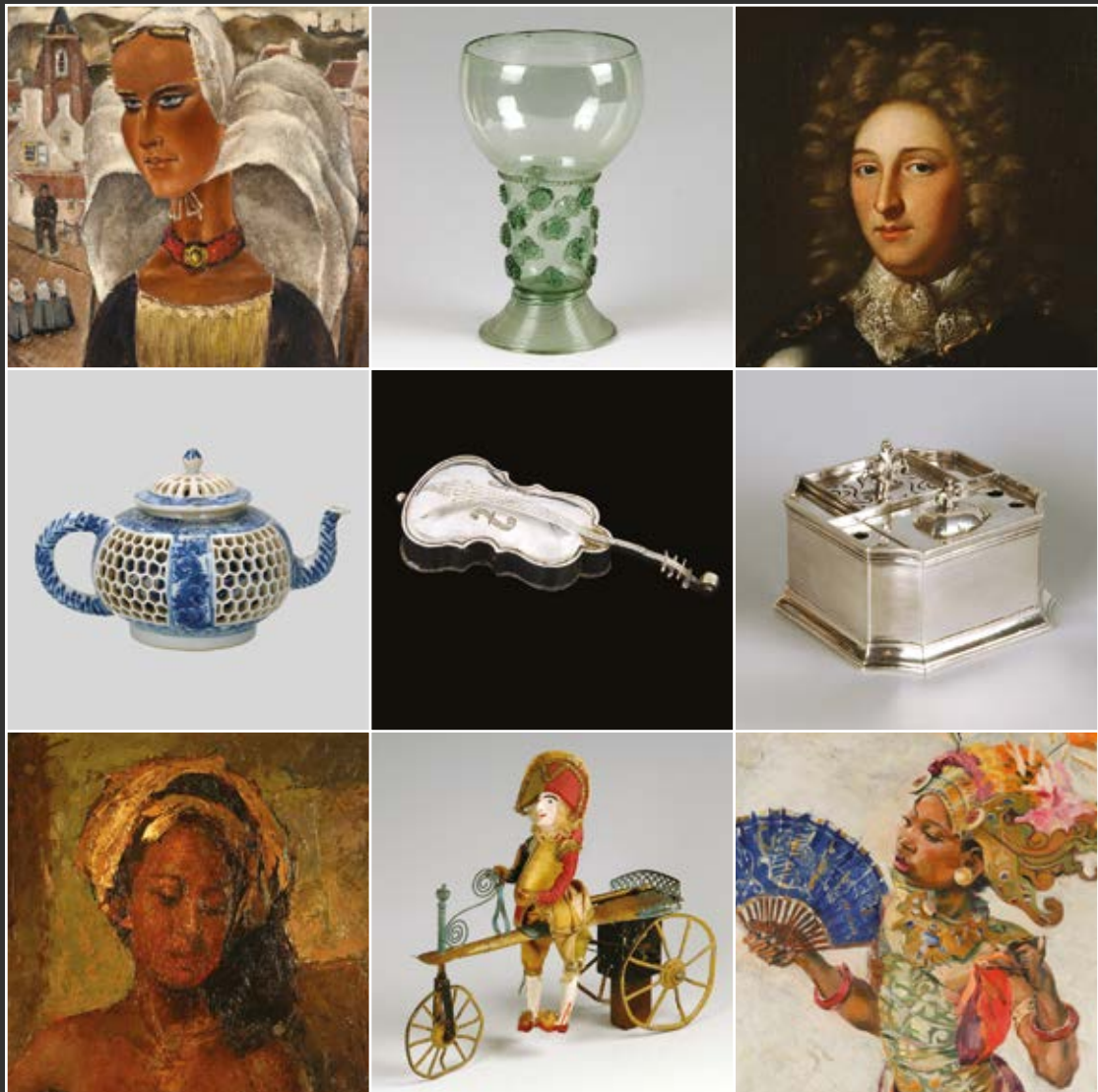

ZEEUWS VEILINGHUIS

ZEELAND AUCTIONEERS

GESPECIALISEERD IN:

M.C. ESCHER - AZIATICA - INDONESISCHE SCHILDERIJEN
KUNST EN ANTIEK GERELATEERD AAN ZEELAND

Komende veilingen: 16 maart en 2-3 juni

KLEVERSKERKSEWEG 53 MIDDELBURG TEL. 0118 - 650 680
INFO@ZEEUWSVEILINGHUIS.NL - WWW.ZEEUWSVEILINGHUIS.NL

Beste lezer,

Kunst houdt Zeeland een spiegel voor. In dit nummer van Tijdschrift Zeeland zien we hoe kunst ontstaat uit landschap en geschiedenis, maar tegelijk vragen stelt over bestuur, keuzes en toekomst. Kunst is meer dan een versiering van het verleden. Het is een manier om het heden te begrijpen en zichtbaar te maken wat er op het spel staat.

Theater, beeldende kunst, literatuur en erfgoed raken aan dezelfde kern: wat bewaren we, wat laten we los, en wie neemt daar verantwoordelijkheid voor? Zeeland verschijnt hier als een plek van verhalen, weidse vergezichten en soms onverwachte

verbindingen - tussen lokaal en mondiaal, tussen natuur en cultuur, tussen macht en verbeelding.

Naast dit kunstzinnige dossier duiken we het voorjaar in met verhalen over mensen die Zeeland hebben gevormd en vormgeven: in zorg, waterbouw, wetenschap en cultuur. Van dijken tot delta's, van tropenarts tot cultuurhistoricus. Steeds met de vraag hoe verleden en toekomst elkaar ontmoeten.

Veel leesplezier.

Jan van Damme, hoofdredacteur

Jo Dumon Tak, schilder van het Panorama Walcheren. Foto: Peter van den Hooven.

COLOFON

Tijdschrift Zeeland is het tijdschrift van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen (KZGW), het verschijnt vier keer per jaar (maart, juni, september en december).

Leden van het genootschap krijgen het tijdschrift gratis toegezonden.

De winkelprijs is € 7,95.

Redactie

Jan van Damme, hoofdredacteur
Bram Minderhoud, eindredacteur
Carla van de Merbel, beeldredacteur
Marc Buise
Chiel Jacobusse
Aad de Klerk
Mario Molegraaf
Monique Wagenveld-Heeren

Bijdragen kunnen worden gezonden aan de redactie: jjimvandamme@gmail.com

De aanwijzingen voor de auteur zijn te vinden op de website: kzgw.nl/publicaties/tijdschriftzeeland/aanwijzingen-voor-auteurs/

Voor informatie over adverteren in dit blad, zie kzgw.nl/publicaties/tijdschrift-zeeland/adverteren/

Vormgeving

DtP-plus, Koudekerke

Druk

Media58, Vlissingen

© Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen
Kousteensedijk 7
4331 JE Middelburg
0118-654347
info@kzgw.nl

Lid worden van het KZGW?

Ga naar kzgw.nl/lid-woorden/

Op de hoogte blijven van de activiteiten van het KZGW? Wij publiceren hierover in de maandelijkse nieuwsbrief en op de website.

Ga naar kzgw.nl/nieuws en kzgw.nl/agenda voor de laatste stand van zaken. Ontvangt u de nieuwsbrief nog niet? Schrijf u dan in op kzgw.nl/inschrijven-nieuwsbrief-kzgw/.

ISSN 0927-1279

Voorblad: *Ron van der Schelde en Diane Nijweide in de voorstelling Het Moederhuis, over vroedvrouw Fokje Pasma die tijdens de Eerste Wereldoorlog in Vlissingen een kliniek begon waar Belgische vluchtelingen konden bevallen. Foto Bram van Belzen.*

Achterblad: *Middeleeuwse gevel van het KZGW aan de Wagenaarstraat in Middelburg, Jan Frederik Schütz, aquarel, 1863, Zeeuws Archief, ZI-II-0717.*

KZGW

Wij laten Zeeland schitteren

INHOUD

VOORWOORD 3

'T IS VOL VAN SCHATTEN HIER 58

VOORWERPEN VAN DE PAPOEA'S VAN MALARIAONDERZOEKER

Dirk Metselaar

POËZIE AAN DE VLOEDLIJN

MARCO KUNST 11

Mario Molegraaf

JOB DEGENAAR 37

Mario Molegraaf

ANNA ENQUIST 57

Mario Molegraaf

BOEKBESPREKINGEN 95

Historische waterschapsatlas.

Acht eeuwen omgaan met water

Paul Brood en Petra van Dam (red.)

Nederland waterland.

Een geschiedenis in 100 oude kaarten

Marieke van Delft en Reinder Storm

Het verweer van Eddy Hillesum tegen het nazisme: sporen van agency in haar dagboeken en brieven uit Amsterdam en Westbork, 1941-1943

Lotte bergen

Broers

Carolijn Visser

Hulst 1960-90. Tussen hemel en hel;

hoe de tegencultuur door het oppervlakte breekt

Henk Postma

Geheime Dienst

René van Rijckevorsel

Travaljes in Zeeland.

Geschiedenis van een beeldbepalend erfgoed

Nel Prins-Serier, Dingeman de Feiter,

Jan Zwemer m.m.v. John van Haver

MEDEDELINGEN 102

**DOSSIER:
KUNST IS VOOR ZEELAND KOSTBAAR WISSELGELD**

**‘EEN KERNCENTRALE? PRIMA.
MAAR DAN OOK EEN TOPMUSEUM’** 6

Geert van Maanen, voorzitter Cultural Board Zeeland

**HET PORTRET VAN HORTENSIA DEL PRADO
BIEDT EEN SPANNEND FAMILIEVERHAAL** 12

Unieke schenking aan het KZGW

**THEATER IS GEEN GESCHIEDENISBOEK,
HET IS EEN SPIEGEL** 18

Schrijver en regisseur Rens Schot

UN SUPERBE JAVANAIS 24

De werelden van Jan Toorop

IK POOG EEN TIJDLOOSHEID TE BENADEREN 28

J.M. Baccus, liedschrijver

**DE ZWERFKEIEN VAN WILLEM BUIJS ZORGEN
NOG STEEDS VOOR VERRASSINGEN** 32

Kunstwerk Ten Stones

HET GROTE NEE VAN DE BAAIERD 38

Een briefwisseling

**HET PANORAMA WALCHEREN
VERDIENT EEN BETER LOT** 44

Belangrijk erfgoed

**CATS’ HOUWELICK WAS
EEN ONGEKENDE BESELLER** 52

Johan Koppenol

ESSAY

**EEN GESCHIEDENIS VAN BELANGEN EN
BOTSINGEN IN WESTKAPPEL** 64

Werken aan de dijk

OP HET PASPOORT VAN JOHAN HUIZINGA 72

In gesprek met cultuurhistoricus Frits van Oostrom

DE SCHATKAMER VAN DE DELTADIENST 80

Driemaandelijkse Berichten Deltawerken (1957–1988)

**WAT IS DAT VANDAAG EIGENLIJK NOG,
EEN HEERLIJKHEID?** 88

Ambachtsheer Edmond Fokker

Geert van Maanen, voorzitter Cultural Board Zeeland
Foto: Peter van den Hooven.

‘Een kerncentrale? Prima. Maar dan ook een topmuseum’

Den Haag kent hij van binnenuit, Zeeland van huis uit. Geert van Maanen (1951), voormalig topambtenaar op drie ministeries, is sinds 2020 voorzitter van de Cultural Board Zeeland (CBZ). Vanuit die positie pleit hij voor meer lef en samenwerking in de Zeeuwse cultuursector. “Zeeland is te lief,” zegt hij. Zijn boodschap: verbindt Haagse plannen aan Zeeuwse ambities. “*Een kerncentrale in Zeeland? Prima, maar dan ook een topmuseum.*” In dit gesprek blikt Van Maanen terug op vijf jaar CBZ en schetst hij hoe Zeeland zich sterker kan profileren in politiek en cultuur.

JAN VAN DAMME

Eerst nog even Geert van Maanen. ‘Mijn vader was huisarts in Haarlem. In 1956 kon hij aan de slag in Heinkenszand. Ik was toen een jaar of vijf. Zo heb ik een Zeeuwse jeugd gehad. Ik heb altijd een band met Zeeland gehouden. In Colijnsplaat ligt mijn boot, waarmee ik op de Oosterschelde en langs de kust vaar. De middelbare school was voor mij het gymnasium op het Goese Lyceum. Daarna ben ik economie gaan studeren aan de Universiteit van Amsterdam. Vervolgens ben ik ambtenaar geworden bij de Rijksoverheid. Ik werkte ruim 25 jaar op het Ministerie van Financiën. Al met al was ik vijftien jaar de hoogste ambtenaar op drie ministeries. Het is een periode waarin ik een enorm netwerk heb opgebouwd op ambtelijk en politiek niveau. Nadat ik in 2018 met pensioen ging, werd er nog regelmatig een beroep op me gedaan. Voor Han Polman, toen commissaris van de Koning in Zeeland, heb ik enkele klussen gedaan. Zoals het evalueren van het OZO, het Overleg Zeeuwse Overheden. Even Geert van Maanen bellen, dat werd op een gegeven moment redelijk gewoon, heb ik gemerkt.’

Zo werd u ook gebeld voor de Cultural Board Zeeland (CBZ).

‘Dat was in de coronatijd. Robert Vroegindewij, directeur van de Muziekschool Zeeland, vroeg me

om mee te helpen een Cultural Board op te richten. Met als belangrijkste reden dat de culturele sector in Zeeland het zwaar heeft. Die vraag sprak me aan: ik heb hart voor cultuur en ik heb hart voor Zeeland. De leden moesten zitting nemen op persoonlijke titel, dus niet namens een bestuur of een organisatie. Juist die onafhankelijkheid maakt de CBZ bijzonder — elders in Nederland bestaat zo’n adviesorgaan

De cultuursector moet zich invechten in de bestuurscultuur

nauwelijks. De board bestaat uit onafhankelijke oud-bestuurders en daarnaast onafhankelijke leden van buiten de provincie. Een goed netwerk in Den Haag is belangrijk. De CBZ heeft als doel de culturele sector beter te profileren in het maatschappelijke debat. Er wordt nu na vijf jaar gesproken over voortzetting van het platform. Oud-cultuurminister Van Engelshoven heeft de CBZ geëvalueerd en zegt: ga door, maak goede verbindingen binnen de cultuursector. Maar ook, en dat